

SAMMEN OM DET GODE LIV

- en veileder for utvikling av lokal frivillighetspolitikk

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
2 Frivillig sektor	6
3 Betydning av frivilligheten for lokalsamfunnet	6
4 Hvordan gjør vi det?	8
4.1 Oppstart – forankring	8
4.2 Kartlegging	11
4.3 Utviklingsfasen	14
4.4 Gjennomføring	23
4.5 Evaluering	24
5 KS og frivillighet	25
6 Referanser	25

1. Innledning

Formålet med veilederen er å stimulere til dialog mellom kommunen og frivillige som kan danne grunnlag for en bevisst og helhetlig frivillighetspolitikk. "Det gode liv" i et lokalsamfunn skapes i samarbeid mellom kommunen og innbyggerne. En lokal frivillighetspolitikk kan systematisere samarbeidet og utløse ressursene til felles beste. Gjennom dialog avklares roller og ansvar, forventninger og muligheter mellom kommunen og de som ønsker å være frivillige.

Veilederen er en oppfølging av Velferdsutvalgets rapport¹ og Landstingets vedtak fra 2004: *"Det må utformes en politikk overfor de frivillige virksomhetene fra kommunenes side som gir dem større forutsigbarhet og bedre vilkår."*

Våren 2005 fikk KS utarbeidet rapporten *"På sporet av en frivillighetspolitikk?"*² som er en kartlegging og et kunnskapsgrunnlag om betydningen av frivillig sektor i lokalsamfunnene, samt eksempler på kommuner som allerede har en frivillighetspolitikk og/eller samhandler godt med frivillige lag og foreninger. En av anbefalingene i rapporten var at KS skulle utvikle en veileder som kommunene kan bruke til dette formålet. Sentralstyret i KS vedtok deretter at en slik veileder skulle utarbeides.

Veilederen er først og fremst rettet mot kommunene, men kan også være aktuell for fylkeskommunene. Samtidig kan frivillige lag og foreninger og frivillighets-/nærmiljøsentraler ha nytte av den.

Veilederen er utarbeidet i samarbeid med en bredt sammensatt referansegruppe:

Gunnar Godø, Miljøvernrådgiver, Ålesund kommune
Hilde Nygård Ihle, Frivillighetskoordinator, Hurum kommune
Kari Langeland, Varaordfører, Bærum kommune
Kristen Ulstein, Sekretær, Frivillighet Norge (FriNor)
Lars Eivind Grasmo, Årvoll gård kultur- og aktivitetssenter
Lars Innset, Administrasjonssjef, Dovre kommune
Solveig Bjerknes, Rådgiver, Kultur- og kirke departementet

1) (Kommuneforlaget, 2003)

2) Kan lastes ned på www.ks.no/frivillighet

2. Frivillig sektor

Drivkraften i frivillig sektor og i frivillig engasjement er et ønske om å drive med aktiviteter som gir mening, ofte sammen med andre i et interessefellesskap. Det handler ikke om å tjene penger, og det handler ikke om plikt og lovforvaltning. Det handler om å gjøre noe for andre, gjøre det hyggelig rundt seg, bry seg, være sosiale sammen med andre og gi et aktivitetstilbud til flere enn seg selv.

Frivillig sektor består av et mangfold av frivillige organisasjoner/lag/foreninger. Alt fra idrettslag, kor, korps, sanitetsforeninger, humanitære organisasjoner, interesseorganisasjoner, velforeninger, rideklubber osv. Det brede spekteret av lag og foreninger viser at frivillighet ikke bare er helse og sosial eller bare er kultur. Noen organisasjoner består av flere ledd fra nasjonalt til lokalt nivå, mens andre kun er lokalt basert. Mange gjør også frivillig arbeid utenfor etablerte lag og foreninger.

Undersøkelser viser at frivilligheten er i endring. Det blir større konkurranse om folks tid, og resultatet er at frivillige vil gi en tidsavgrenset innsats, som endres etter livssituasjon og alder. Tendensen i dag er at færre vil sitte i "styre og stell". Det skal være gøy å være frivillig. Samtidig kreves mer og mer administrasjon i form av søknader, regnskap, rapporter m.v.

Frivillig og offentlig sektor har grunnleggende forskjellige roller og ansvar. Allikevel er det gråsoner mellom sektorene. Målene kan være de samme, og man opererer på samme felter, men virkemidlene og rollene er forskjellige. Det er viktig at det offentlige respekterer og forstår den rollen frivillige har og hva den betyr.

Det er i kommunene vi ser det store mangfoldet av lag og foreninger i Norge, og det er lokalt at frivilligheten utøves. Kommunene må sørge for at dette mangfoldet opprettholdes og være åpne for nye former for samhandling mellom offentlig og frivillig sektor. Gjennom å involvere lag og foreninger til dialog om samfunnsutviklingen vil de krefter og aktører samles, som virkelig betyr noe for lokalsamfunnene.

3. Betydning av frivilligheten for lokalsamfunnet

I kommunene er det mange aktører som bidrar til utvikling av lokalsamfunnet. I denne sammenheng snakker vi først og fremst om kommunen og frivillig sektor, men også næringslivet er viktige bidragsyttere.

Det er viktig å se hva det frivillige arbeidet skaper i lokalsamfunnet.

Frivilligheten i tall

- 54 % av befolkningen utførte frivillig arbeid i 1998.
- 126 000 årsverk ytes i de frivillige organisasjonene.
- Markedslønn for alt frivillig arbeid ville kostet 40 milliarder kr.
- Verdien av frivillig innsats for organisasjonene estimeres til 31 mrd. Kroner
- Frivillige innsatsen i antall årsverk utgjør ca 5-6 % av antall personer i kommunen. For en kommune med 30 000 innbyggere betyr dette at frivillige organisasjoner utfører frivillig arbeid tilsvarende 1500 årsverk *(normtall basert på kvantitativ undersøkelse i Dovre og Engerdal).

**(tall fra Lorentzen, Selle og Wollebæk (2001) "Frivillig Innsats")*

Den kvalitative verdien av frivillig arbeid og innsats er også viktig å synliggjøre.

Frivillig sektor spiller en viktig rolle både for demokratiet, for tilbudet til innbyggerne og som samfunnsutviklere. Et demokratisk, allsidig foreningsliv er sentralt for et velfungerende og godt lokalsamfunn.

Frivillige lag og foreninger er viktige demokratiske aktører. De fungerer som en alternativ påvirkningskanal for innbyggerne gjennom å fremme medlemmers interesser. Lag og foreninger sitter ofte på viktig kunnskap

om lokalsamfunnet og det feltet de jobber på. De erfaringer og den kunnskap frivillige får gjennom sitt arbeid er informasjon både folkevalgte og administrasjonen i kommunene kan ha nytte av. Å engasjere seg i frivillig arbeid gir økt kunnskap og innsikt i demokratiske prosesser og politiske saker, og skaper engasjement for samfunnsspørsmål. Frivillig sektor kan være en rekrutteringsarena til lokalpolitikken.

Frivillige lag og foreninger gir viktige aktivitetstilbud, sosiale fellesskap, osv til innbyggerne gjennom f eks kulturarrangement, omsorgstjenester, idrett osv.

Det er viktig å understreke at tilbud gitt av frivillige først og fremst er et supplement til kommunens tjenestetilbud. Kommunale tjenester skal ikke uten videre erstattes av frivillige. Her er det viktig å skille mellom frivillige organisasjoner som profesjonelle tilbydere av tjenester og mer ordinært frivillig humanitært arbeid. Vil frivillige utføre lovpålagte tjenester som er kommunens ansvar, må kommunen sikre kvalitet og stille krav til måten tjenesten leveres på.

Kommunenes interesse for frivillig arbeid har blitt kritisert for å være instrumentell³ gjennom å være betinget av et ønske om benytte gratis arbeidskraft.

3) Lorentzen, Selle og Wollebæk (2000): *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*, Fagbokforlaget, Bergen.

Frivillige lag og foreninger skal alltid selv velge hvilket ansvar og hvilke oppgaver de skal ha. Frivillige skal først og fremst være tro mot sitt formål, ikke mot kommunen. Kommunen må ikke på noen som helst måte bruke frivilliges engasjement til å oppfylle sine mål, uten at dette faller sammen med hensikten og ønskene til frivillige selv.

Frivillig sektor bidrar på flere måter til den lokale samfunnsutviklingen, blant annet gjennom å tilby velferds- og aktivitetstilbud. Gjennom frivillig arbeid og frivillige lag og foreninger opplever mange en integrering i samfunnet, både som barn i ulike fritidsaktiviteter, som innflyttere, som eldre osv. Frivillig sektor gir en arena for samhandling med andre mennesker, fungerer som et sosialt sikkerhetsnett for noen, og skaper kulturelle møteplasser. Frivillig sektor/virksomhet har derfor en viktig forebyggende rolle i samfunnet.

Sosial kapital brukes som en betegnelse på noe som skapes når mennesker samhandler gjennom frivillig arbeid. Sosial kapital beskrives gjerne som tillit, normer, nettverk og gjensidighet. Gjennom deltakelse og aktivitet i frivillig arbeid etableres sterkere tillit mellom mennesker, som kan resultere i at samfunnet blir mer levedyktig. Dette kan i neste omgang f.eks. hindre fraflytting, skape entreprenørskap osv.

Frivillig sektor er kultur- og verdiformidlere. Virksomhetene er bærere og skapere av identitet, verdier og holdninger. Dette er funksjoner som utvikles best i uformelle sosiale systemer på frivillig og selvregulert basis.

4. Hvordan gjør vi det?

Veilederen foreslår en prosess for utvikling av frivillighetspolitikk, basert i stor grad på eksempler fra kommuner. Arbeidet kan både gjøres enklere, eller mer omfattende. Kommunene tilpasser selv best prosessen og innholdet til lokale forhold.

Fasene som foreslås her er:

1. Oppstart - forankring
2. Kartlegging
3. Utviklingsfasen
4. Gjennomføring
5. Evaluering

4.1 Oppstart – forankring

I første fase er det viktig å bli enige om formålet med prosessen, og å forankre arbeidet. For å komme frem til målene må kommunen stille seg noen spørsmål til å begynne med:

- *Hvorfor skal vi utvikle en frivillighetspolitikk?*
- *Hva vil vi med en slik politikk?*
- *Hva skal målene med prosessen være?*

Klare argumenter og mål for prosessen er viktig for at frivillige skal ha tiltro til den.

Prosesen bør forankres hos ledelsen i kommunen, både på politisk og administrativt nivå. Dette er helt sentralt for at budskapet forankres i hele kommunen, på tvers av sektorer og nivåer. Det gir prosessen større troverdighet og legitimitet blant frivillige når toppledelsen fronter arbeidet.

For å få en legitim frivillighetspolitikk, er det en forutsetning at den utformes i samhandling og dialog med frivillige. Dialog og medvirkning er helt sentralt for at den endelige politikken skal fungere og gi resultater.

- *Hvordan sikre den nødvendige politiske forankringen av arbeidet? Bør det være en politisk sak til kommunestyret, formannskapet eller andre politiske fora?*
- *Hvordan sikre forankring hos frivillige?*

Organisering av prosessen

Kommunene må, i dialog med frivillige, selv tilpasse hvordan prosessen skal organiseres til lokale forhold. Eksemplene her kan brukes som et utgangspunkt eller til inspirasjon. Det kan være lurt å ta utgangspunkt i hvilke funksjoner man har behov for i prosessen.

- *Hvilket styringsbehov er det? Hvem skal styre arbeidet?*
- *Hvilket arbeidsbehov medfører dette?*
- *Trenger vi en referansegruppe?*
- *Trenger vi ekstern bistand?*

Politisk utvalg

For å sikre politisk forankring må folkevalgte involveres i prosessen. Det kan oppnevnes en tverrpolitisk arbeidsgruppe/utvalg, eller bruke eksisterende organ som f.eks. formannskapet. For å få sterkere gjennomslagskraft kan utvalget med fordel bestå av sentrale politikere. Det politiske utvalget bør ha en sentral rolle i hele prosessen og kan fungere som en styringsgruppe.

Det viktige er å spørre seg:

- *Hvordan sikrer vi best politisk styring av arbeidet?*
- *Bør det være en politisk styringsgruppe?*
- *Bør det i så fall være et eksisterende organ som formannskapet, eller er det mer hensiktsmessig med et tverrpolitisk utvalg?*

Tverrpolitisk utvalg i Ålesund

Oppnevning av tverrpolitiske utvalg kan være et godt alternativ for behandling og utvikling av frivillighetssaker. Det er viktig at utvalget består av interesserte og sentralt plasserte politikere fra samtlige politiske partier.

I Ålesund har en høstet svært gode erfaringer med slike utvalg, bl.a. gjennom Lokal Agenda 21. Den tverrpolitiske styringsgruppen for LA21 førte bl.a. til at Ålesund ble foregangskommune i Lokal Agenda 21. Styringsgruppen fungerte som et politisk verksted der ideer og tiltak ble utmølet. Erfaringer viste at de konkrete tiltakene ble

viktigere enn de politiske skillene mellom partiene.

Tverrpolitisk utvalg i Bærum

Bærum kommune jobber aktivt med utvikling av frivillighetspolitikk.

Bærum har etablert et tverrpolitisk utvalg som i begynnelsen av arbeidet var ad hoc basert, men som nå har blitt et permanent utvalg. Utvalget er ledet av varaordfører og er sammensatt av to representanter fra hvert av sektorutvalgene og en representant fra forretningsutvalget, og alle partier er representert.

Prosjektgruppe/Arbeidsgruppe

Det bør etableres en administrativ prosjektgruppe/arbeidsgruppe som har ansvar for gjennomføring av prosessen. De ulike sektorområdene i kommunen bør representeres i gruppa. Frivillige bør være representert, og den/de bør være valgt av frivillige selv. Det kan også være aktuelt å invitere representant(er) fra de ansatte med i en slik gruppe. I noen tilfeller kan det være at frivillige jobber på kommunale tjenesteområder, side ved side med de ansatte. Dialog kan være med på å bedre samarbeidsrelasjoner mellom ansatte og frivillige.

Organisering av prosess i Dovre kommune

Utviklingsprosjektet "Lag og foreninger som robuste velferdsprodusenter i Dovre kommune" har som overordnet mål å bidra til å opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet gjennom strategitvilling, og en sterkere involvering og inkludering av lag og foreninger i kommunen. Prosjektansvarlig er administrasjonssjefen. Prosjektlederen er engasjert i en 50 % stilling tilknyttet administrasjonssjefens kontor. Det er etablert en styringsgruppe bestående av representanter fra partnerskapet mellom kommunen og foreningene, hvor prosjektlederen er sekretær. Det er etablert en prosjektgruppe/arbeidsgruppe med en representant fra kommunen og to representanter fra frivillige, i tillegg til prosjektleder. Det er også etablert en referansegruppe med bl. a. representanter fra regionale myndigheter, og hvor varaordfører og administrasjonssjefen deltar.

Referansegruppe

For å få innspill, og å sikre legitimitet til arbeidet kan det være lurt å ha en referansegruppe. Gruppa kan fungere som en høringsinstans for arbeidsgruppa/prosjektgruppa.

Referansegruppa bør bestå av representanter fra de frivillige, og bør være valgt av dem. Kanskje er det naturlig at også leder av frivillighetssentralen deltar. Gruppa ledes av administrativt nivå.

En prosess som dette vil kreve ressurser, både til gjennomføring

og oppfølging. Involverer kommunen de frivillige, er det viktig å følge opp, for ikke å miste troverdighet. Samtidig vil behovet for ressurser avhenge av hvilke mål man setter seg, og dette vil variere basert på lokale behov.

4.2 Kartlegging

Når prosessen er forankret bør man kartlegge det frivillige livet i kommunen. Administrasjonen gjennom prosjektgruppa/arbeidsgruppa, eller gjennom ekstern hjelp, gjennomfører kartleggingen, men politikerne og frivillige bør involveres gjennom å være med å diskutere hva som skal kartlegges, og hvordan.

En kartlegging kan inneholde:

- *Hva finnes av frivillige lag og foreninger i dag (antall og type virksomheter, aktivitetsnivå)*
- *Eksisterende politiske vedtak og virkemidler*
- *Erfaringer med eksisterende virkemidler*
- *Eksisterende mønster/metoder for samhandling mellom kommunen og frivillige*
- *Hvilke behov og forventninger har frivillige lag og foreninger, og kommunen?*

Kartleggingen vil gi verdifull dokumentasjon og informasjon som vil være et viktig grunnlag for det videre arbeidet med frivillighet.

Dialog om ansvar og roller

Kartleggingen kan foregå på flere måter, og gjennom kombinasjon av ulike metoder. En viktig del av kartleggingen er dialog med frivillige.

Dialogen kan ta utgangspunkt i en diskusjon om oppfatninger av ansvar og roller. "Ansvarsaksen" er utviklet av Øvre Eiker kommune som et verktøy for dialog om ansvars- og rollefordelingen mellom offentlig og frivillig sektor, og kan gi en bevisstgjøring om ansvar og gråsoner. Modellen kan brukes som et verktøy for dialog om mål og virkemidler for frivillighetspolitikken.

Til høyre i aksen ligger lovpålagte oppgaver kommunen har ansvar for og utfører selv, som f.eks. skole. Deretter kommer tiltak kommunen har ansvar for, men løser i samarbeid med innbyggerne/frivillige, f.eks. drift av eldresenter, eller andre aktiviteter som grenser til kommunale tjenester som aktivitetstilbud for eldre på pleiehem. Deretter kommer tiltak som ikke er kommunale, men som kommunen tilrettelegger for at frivillige kan utføre. Dette gjelder størsteparten av frivillig aktivitet. Til venstre ligger de aktivitetene som de frivillige selv har ansvar for og som utføres helt uavhengig av kommunen.

Ansvarsaksen, Øvre Eiker kommune

Privat/frivillig

- Privat/frivillig ansvar med kommunen som tilrettelegger.

- Kommunalt ansvar med bistand fra frivillige.

- Kommunalt ansvar

Det er i de to midterste feltene at gråsonene mellom offentlig og frivillig sektor finnes, og det er her frivillighetspolitikken blir viktig. Det bør oppfordres til at dialogen fokuserer på forventninger til hverandre, ikke bare de konkrete behovene.

Dialogmøter

Kartleggingen kan foregå gjennom f.eks. dialogmøter med frivillige. Her kan frivillige lag og foreninger og andre dele erfaringer, forventninger og behov. Ansvarsaksen kan brukes som et utgangspunkt for dialogen.

I åpne dialogmøter er det positivt om politikere deltar, også ordføreren. Det er svært viktig å ha en klar og god plan for organisering av møtet. Å legge opp møtet slik at hele forsamlingen kan få bidra, sikrer at kommunen eller prosjektgruppa får med seg alle bidrag videre i arbeidet. Det er helt avgjørende å ha en god møteledelse. Dette er logiske elementer, men understrekes allikevel som suksesskriterier av de som har erfaring med slike møter.

Åpent dialogmøte i Bærum kommune

Bærum kommune inviterte alle frivillige fra lag, foreninger og enkeltpersoner til åpent møte for å presentere sitt arbeid med utvikling av frivillighetsmelding. Både rådmannen, det politiske ad hoc utvalget med varaordføreren i spissen, og personer i det administrative utvalget var representert og deltok i møtet. Over 100 representanter fra frivillige lag og foreninger møtte opp. Hensikten med møtet var å få innspill fra de frivillige og behov og forventninger. Møtet var organisert slik at alle var plassert i grupper som gjennom scenariemetodikk skulle se for seg hvordan de ville at Bærum kommune skulle samhandle og tilrettelegge for frivillighet 5 år frem i tid. Det kom masse forslag, både på hva de frivillige selv kunne gjøre, og hva kommunen gjøre for at frivilligheten fortsatt skal blomstre i Bærum. Disse er inkludert i arbeidet med frivillighetsmeldingen.

SWOT- analyse

SWOT – analyse kan også brukes som metode for å kartlegge erfaringer og behov. En SWOT- analyse er et verktøy som fokuserer på styrker (Strengths), svakheter (Weakness), muligheter (Opportunities) og trusler (Threats). Metoden innebærer å ta utgangspunkt i nå-situasjonen og summere opp styrker og svakheter med den. Deretter skal framtida, og eventuelle muligheter og trusler i den summeres opp. Gjennom å bruke denne modellen vil man få frem det som er verdt å bygge videre på, samt behov for endringer eller nye tiltak, og hva fremtidige utfordringer kan være.

SWOT analyse i Levanger kommune

Som en del av et mandat gitt av rådmannen i Levanger kommune, om videreutvikling av Frivillighetssentralen til et Senter for frivillighet, ble det gitt i oppgave å utarbeide en SWOT-analyse av det frivillige arbeidet i Levanger. Under er en SWOT tabell med utdrag av hva som kom frem i denne analysen i Levanger.

Nåtid	
Styrker <ul style="list-style-type: none">• Et bredt og aktivt frivillig organisasjonsliv• Tydelige føringer fra sentrale myndigheter når det gjelder viktigheten av samarbeid mellom offentlig og frivillige lag og foreninger.• Partnerskapsavtaler mellom kommunen og frivillige organisasjoner	Svakheter <ul style="list-style-type: none">• Usikkerhet omkring økonomi• Lite egnede lokaler• Til dels sprikende interesser i det frivillige og offentlige• Ansatte opplever frivillighet som trussel mot arbeidsplassen sin• Manglende kunnskap og rutiner i det offentlige med tanke på å ta i mot frivillige.
Framtid	
Muligheter <ul style="list-style-type: none">• Utvikling av felles møteplass for frivillig og offentlig virksomhet for videreutvikling av samarbeid• Hjelp til organisasjonene med praktiske oppgaver som søknadsskriving m.m.• Felles kursvirksomhet• Utvikle gunstige samarbeidsmodeller/rutiner for samarbeid mellom ulike frivillige aktører, og mellom det frivillige og kommunen.	Trusler <ul style="list-style-type: none">• Fortsatt usikkerhet omkring økonomi• Manglende samhandlingsrutiner• Den frivillige føler seg lite verdsatt i møte med det offentlige.• Manglende utpeking av kommunalt ansatte med definert ansvar mot Senter for frivillighet.

Spørreundersøkelse

Kartlegging kan også gjennomføres ved hjelp av spørreundersøkelse til frivillige lag og foreninger, og enkeltpersoner. Velger man denne metoden bør den uansett kombineres med åpne dialogmøter.

Ås kommune

Ås kommune har gjennomført en spørreundersøkelse om omfanget av frivillig innsats. Det er laget spørreskjemaer til både lag/foreninger og til enkeltpersoner. I Ås kommune oppdaget man at det fantes hele 192 foreninger av ulike art. Spørreskjemaene skal resultere i en rapport som skal opp til politisk behandling. Deretter skal det legges en strategi for det videre arbeidet.

Kommunen kan gjennomføre kartleggingen selv, eller leie inn ressurser utenfra til kartleggingen.

4.3 Utviklingsfasen

I den neste fasen handler det om å komme frem til et innhold i frivillighetspolitikken, basert på resultater av kartleggingen. Politikken skal fastsette hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for samhandling mellom kommunen og frivillige. Samtidig skal ikke dokumentet bare være fine ord om frivillighet, men være handlingsorientert. Gjennom å finne frem til gode virkemidler for frivillighet, og gode metoder for samhandling mellom kommune og frivillige skal samfunnsutviklingen styrkes. Resultatet bør i neste omgang behandles av kommune-/bystyret.

Dovre kommune

Dovre kommune har kartlagt det frivillige arbeidet i kommunen. I en forstudie til et prosjekt om utvikling av frivillighetspolitikk, ble ca 100 spørreskjemaer sendt ut til lag og foreninger. I tillegg ble det foretatt intervjuer med personer i foreningslivet. Undersøkelsen ble sendt ut som rapport til alle frivillige i etterkant. Deretter ble alle invitert til informasjonsmøte. Dovre kommune brukte en konsulent til å gjennomføre kartleggingen og skrive rapport.

Å gi et uttømmende bilde av hva en frivillighetspolitikk kan eller bør inneholde er ikke hensikten her. Det er opp til kommunene selv, i samarbeid med de frivillige, å fylle dette begrepet. Her presenteres eksempler på virkemidler og modeller for organisering og samarbeid.

Mål og virkemidler

Virkemidlene, selve innholdet i politikken, kan være så mangt, alt avhengig av hva den enkelte kommune sammen med de frivillige ser av behov basert på lokale forhold.

Ansvarsaksen kan brukes som et verktøy til å diskutere mål og virkemidler. Med utgangspunkt i ansvarsaksen er det naturlig å starte med å drøfte hvem som har ansvar for hva. Ut fra en slik drøfting kan det være lettere å fastlegge hvilke mål en har for frivillighetspolitikken, og identifisere hvilke virkemidler som er best egnet til å oppnå de ulike målene. Som det fremgår av ansvarsaksen kan både kommunen og frivillige lag og foreninger utvikle virkemidler som kan fremme og tilrettelegge for frivillighet.

Tenk kreativt og bruk fantasien i denne fasen. Det er viktig å være åpen for nye metoder og løsninger.

Ansvar	Privat/frivillig ansvar	Privat/frivillig ansvar, kommunen tilrettelegger	Kommunalt ansvar, bistand fra private/frivillige	Kommunalt ansvar
MÅL:				
VIRKEMIDLER:				
Verdier:	Verdsette frivilligheten gjennom oppmerksomhet		Samarbeidskultur	Verdigrunnlag
Økonomiske virkemidler og tiltak:	Medlemsstøtte Subsidiering av infrastruktur	Grunnstøtte Prosjektstøtte	Driftsstøtte	
Fysiske virkemidler og tiltak:		Tilgjengelige lokaler	Møteplasser	
Juridiske virkemidler og tiltak:		Partnerskap	Kontrakter og avtaler	
Informasjon som virkemiddel, tiltak:		Nettside for frivillighet	Indikatorer	
Organisatoriske virkemidler og tiltak:		Frivillighetskoordinator i kommunen	Arbeidsgiverpolitikk	
Andre virkemidler og tiltak			Temadager Kurs Logistikk- og andre administrative bidrag	

Mål

Kommunen må, i dialog med de frivillige, sette seg mål som reflekterer dialogen rundt ansvarsaksen. Målene blir utgangspunkt for hvilke virkemidler som skal utvikles.

Verdier

For å utvikle en frivillighetspolitikk er det sentralt å finne frem til de verdiene som skal ligge til grunn for samhandling mellom kommunen og de frivillige. Dette vil gi et viktig grunnlag for samarbeid, i tillegg til å synliggjøre frivillig sektors betydning.

En positiv holdning til å samarbeide med frivillige, bør gi seg utslag i gode opplevelser for frivillige når de møter kommunen. Dette er viktig for å sikre god samhandling, og på sikt hindre frafall på grunn av dårlige opplevelser med kommunen. Å etablere en god samarbeids- og mottakerkultur kan være et egnet virkemiddel for dette.

Ansatte i hele kommuneorganisasjonen må ha en oppfatning av hva frivillig sektor betyr for lokalsamfunnet, og samarbeide med frivillige deretter. Både den politiske og administrative ledelsen har ansvar for at hele organisasjonen har en mottakerkultur som tilrettelegger og stimulerer til frivillig arbeid.

Økonomiske virkemidler

Økonomisk støtte er en sentral del av kommunens virkemidler for å tilrettelegge for frivillighet. De fleste kommuner har i dag ordninger som regulerer hvordan disse støtteordningene fungerer, men det er mange forskjellige måter dette blir gjort på.

Staten har i sin St.meld 27 (1996- 97) omtalt retningslinjer for statlige støtteordninger til frivillige virksomheter gjennom å bruke begrepene mål og virkemidler. Håkon Lorentzen anvender disse også på kommunesektoren⁴ og understreker at når en kommune ønsker å gå inn i et samarbeid med et lag eller en forening, bør kommunale aktører ha klart for seg hva de ønsker å oppnå med samarbeidet. St.meld. nr. 27 skiller her mellom tre hovedmål og skisserer opp virkemidlene. Kommunene kan bruke denne malen som et eksempel, og fylle inn lokale mål og gjøre vurderinger av lokale økonomiske støtteordninger.

Til en målformulering i kategorien privat/frivillig ansvar vil det for eksempel være mer naturlig med medlemsstøtte og subsidiering av infrastruktur, mens

Mål	Fremme medlemsbaserte aktiviteter	Fremme verdibasert samvirke	Fortjenestefri velferdsproduksjon
Forklaring	Støtte et lag eller en forening på dens egne premisser for å bedre mulighetene til å gjøre mer av det den allerede gjør	Ved sammenfallende interesser og mål hos de frivillige og kommunen	Støtte til virksomheter eller aktiviteter drevet delvis profesjonelt og med verdien om å drive fortjenestefritt
Virkemidler	Medlemsstøtte: fast kronebeløp pr medlem Subsidiering av infrastruktur: gratis leie av lokaler f eks.	Grunnstøtte/Driftsstøtte: midler går direkte inn i drift av f eks kulturhus. Prosjektstøtte: avtale om støtte til et konkret prosjekt	Driftsstøtte til profesjonelt baserte frivillige aktiviteter drevet i hovedsak av lønnet personale, eller profesjonelt drevet frivillige virksomheter med mål om å utløse frivillig arbeidsinnsats.

4) Håkon Lorentzen: "Velferdskommunen og de frivillige organisasjonene", KOU 2003:2, Notat til Velferdsutvalget nedsatt av KS, Kommuneforlaget, Oslo.

det til målformuleringer om frivillig ansvar med offentlig tilrettelegging heller vil være aktuelt med grunnstøtte/driftsstøtte eller prosjektstøtte.

Prosjektstøtte er mer og mer brukt som virkemiddel fra statens side. Prosjektstøtte innebærer en klar avtale mellom kommunen og mottakeren, som forutsetter at begge parter tenker igjennom hva de vil med samarbeidet. Her må det understrekes at de krav som stilles i en slik avtale ikke blir for omfattende, i tillegg til at kommunen skal være ytterst varsom med å bruke slike avtaler til å fremme egne mål.

Å tilrettelegge gjennom bruk av økonomiske virkemidler kan også handle om

I **Kolding kommune i Danmark** har de definert ulike typer frivillig arbeid:

Kommunal frivillighet: frivillig arbeid inne på kommunale institusjoner.

Bestiller – utfører: Kommunen har en oppgave de ønsker utført og skriver kontrakt med en virksomhet.

Dialog/prosjektbasert partnerskap: Kommunen og frivillige virksomheter drøfter oppgaveløsning sammen.

Grunntilskuddsmodell: Gir små beløp med lite krav til regnskap og rapportering. Stor grad av tilitt.

Økonomisk uavhengig: Frivillig arbeid drives uten støtte fra det offentlige.

å ansvarliggjøre de frivillige gjennom at de selv er involvert i å fordele støtte. Å gi frivillige selv medbestemmelsesrett kan skape større engasjement. Etablering av et frivillighetsråd/forum kan få ansvar for dette. I Danmark brukes denne ordningen flere steder, med gode resultater. Paraplyorganisasjoner og ulike råd kan også benyttes til dette formålet.

Fysiske virkemidler

Møteplasser/tilgjengelige lokaler

Mange frivillige lag og foreninger trenger lokaler for å utføre sine aktiviteter, møter el lignende, men leie av lokaler koster ofte for mye. Her kan kommunen bidra med å redusere eller fjerne leien på kommunens lokaler, eller gi støtte til å betale leie av andre lokaler. Når det bygges nye kommunale bygg kan det gjøres med tanke på at frivillige lag og foreninger også kan benytte dem. Samlingslokaler på eldresenteret kan f eks ha som funksjon å være et øvingslokale for kor på kveldstid, hvor også de eldre kan få glede av musikk.

Kommunen kan stille kommunale lokaler til disposisjon for enkle ting som arkivering, oppbevaring av materiell eller tilby kopiering mot en liten sum. Dette er små tiltak, men som kan ha stor betydning for frivillige lag og foreninger.

Årvoll gård kultur- og aktivitetssenter

Oslo kommune kjøpte Årvoll gård i Oslo i 1972. Gården brukes i dag både av offentlig og frivillig sektor; stort kulturtilbud gjennom ti frivillige foreninger, tre offentlige tjenester, fem verksteder for brukskunstnere, husflidsutsalg, dyr, samt utleie av selskapslokaler. Beboerne i bydelen drev senteret på frivillig basis i ti år, før bydelen overtok forvaltningen av gården og ansatte en koordinator for virksomheten. Bydelen driver også aktivitetshus innen psykiatri, klubb for psykisk utviklingshemmede og frivillighetssentral på gården.

Suksessen ligger i å ha en koordinator, et godt samspill mellom frivillige og offentlige aktiviteter, samarbeid på tvers av foreninger, sambruk av lokaler og dynamikken i å skape noe nytt.

Humanitetens hus i Skien

Humanitetens hus er et samarbeid mellom Skien kommune, lokale Røde Kors foreninger og Norges Røde Kors sentralt og i Telemark. Huset er et pilotprosjekt som skal utvikle nye rammer for humanitær virksomhet og samarbeid mellom kommune og frivillig sektor. Røde Kors kjøpte huset i 2003 med mål om å gjøre dette til en arena for frivillig arbeid og møteplass for folk som trenger det. Kommunen var sentral samarbeidspartner. Det ble gjennomført behovsanalyser med samtaler med representanter fra kommunens avdelinger. Fra kommunens side var dette prosjektet interessant fordi man ønsket samarbeid mellom kommune og frivillig sektor på nye områder, og så en mulighet for bedre ressursutnyttelse av kommunale midler med denne typen samarbeid.

Juridiske virkemidler

Partnerskap er en formalisert og forpliktende samarbeidsform som er mer og mer brukt, både mellom forvaltningsnivåer, mellom offentlige instanser, mellom det offentlige og frivillige og mellom det offentlige og næringslivet.

I et partnerskap inngås en skriftlig avtale som innebærer et gjensidig og forpliktende samarbeid mellom to eller flere aktører for å oppnå et felles mål. Kjennetegn på partnerskap:

- *Aktørene har felles mål og strategier*
- *Alle parter har nytte av å delta*
- *Aktørene er forpliktet til å bidra og bidraget skal være avtalt på forhånd*
- *Samarbeidet er av en viss varighet*
- *Partnerskapet er beslutningsdyktige innenfor gitte områder*
- *Deltakerne deltar på like vilkår*
- *Avtale en oppfølgingsmåte av vedtatte tiltak.*

En partnerskapsavtale bør inneholde: målsetting, ansvars- og oppgavefordeling, fremgangsmåte, tidsplan med forventede resultater, budsjett og evaluering. Likeverdighet skal prege hele prosessen. Noen stiller med penger andre stiller med tid og begge deler skal ha like stor verdi.⁵ Et partnerskap

5) Utdrag fra "Partnerskap for folkehelse – samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor", Sosial- og helsedirektoratet, 2005.

Samarbeidsavtale om Røde Kors flyktningsguide

Horten kommune og Vestfold Røde Kors har inngått en samarbeidsavtale med mål om å videreutvikle og benytte Røde Kors flyktningsguide for å få til god integrering av flyktninger. Avtalen avklarer hvilket ansvar de to partene skal ha, varighet, konkrete mål for samarbeidet, og forutsetninger som blant annet økonomi.

Kulturbrygge i Mjøndalen

Etablering av kulturbrygge i Mjøndalen er et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, fylkeskommunen, frivillige og lokalt næringsliv. Fylkeskommunen, kommunen og den lokale banken representerer hovedfinansieringen. Lokalt næringsliv bidrar med sponning av penger og materiale. En lokal entreprenør bidrar til bygging av brygga. Den lokale båtforeningen bidrar til å bygge brygga gjennom dugnad.

Samarbeid mellom Hamar kommune og ishockeyklubben Storhamar Dragons

Formannskapet i Hamar vedtok i januar 2004 følgende: *"Det bør utvikles en helhetlig policy overfor 3. sektor basert på gjensidige avtaleforhold eller samarbeidskontrakter."* Dette kommer konkret til uttrykk gjennom samarbeid mellom kommunen og ishockeyklubben Storhamar Dragons. Samarbeidet innebærer at kommunens barnehager bruker klubbens anlegg alle hverdager, og klubben har også et godt tilbud til barn som har det vanskelig i hverdagen. Klubben har også inngått avtaler om dagtilbud rettet mot enkelte barn.

vil gi klarhet i forventninger til hverandre, og gir mer forutsigbarhet for begge parter.

Samarbeid om konkrete ting fungerer vanligvis lett, det er aktivitet og prosjekter frivillige kan best. Jo mer konkret på tema og oppgaver – jo større engasjement. Ålesund kommune har nylig etablert et styre for gjennomføring av en frivillighets-

festival. Dette gir de frivillige noe konkret å bidra med, sammen med kommunen.

I de tilfeller hvor frivillige lag og foreninger drifter kommunale oppgaver, kan det være mer hensiktsmessig med en formell kontrakt.

Informasjon som virkemiddel

Et virkemiddel for informasjon kan være å tilrettelegge en internettside for frivillighet i kommunen. De fleste kommunene har en oversikt over lag og foreninger i kommunen på sine hjemmesider. Å videreutvikle denne til å inkludere informasjon om arrangementer, praktisk informasjon til frivillige om rutiner for søknader, nasjonal politikk, kurs etc., kan være et nyttig virkemiddel.

Et annet virkemiddel kan være å identifisere indikatorer for utviklingen av frivillige lag og foreninger, samt på de områdene som er av betydning for frivillige. Kommunen kan på den måten måle utviklingen og melde tilbake resultatene av politikken og frivilliges innsats.

Organisatoriske virkemidler

- *Hvordan møte organisert frivillige lag og foreninger? Enkeltvis, sektorvis, samlet, gjennom råd/paraplyer?*
- *Hvordan være i dialog med ikke-organisert frivillige lag og foreninger? Gjennom kommunale virksomheter eller frivillighetssentralene?*
- *Hvor ofte? Årlig, en gang i planperioden?*

Frivillighetsforum

Et frivillighetsforum kan fungere som en åpen møteplass mellom kommunen (både folkevalgte og administrasjonen) og frivillige. Kommunen bør ha ansvar for å invitere og organisere, i samarbeid med representanter fra de

Lokalt frivillighetsforum i Ålesund

Ålesund har erfaringer med Lokalt frivillighetsforum siden 2002. Initiativtakere har vært kommunen og Frivillighetssentralen i fellesskap. Første møte ble arrangert etter kafédialog metoden der en informerte med hensikten for et lokalt frivillighetsforum, og deltakere var med på å utforme innhold og form. Senere er det også avholdt tematiske møter for spesielt interesserte av frivilligheten. Erfaringen med Lokalt frivillighetsforum er positive.

Lokale frivillighetsforum i Sunndal

Sunndal kommune har også etablert et årlig frivillighetsforum, hvor kommunen inviterer alle lag og foreninger til diskusjon og foredrag om aktuelle temaer. I tillegg til det årlige frivillighetsforumet, arrangeres det også tilsvarende møter i kommunens fire skolekretser der det møter opp ca 20-30 organisasjoner i hver krets.

frivillige. Møteplassen kan fungere som en arena for jevnlig dialog mellom kommunen og frivillige, hvor rutiner for samhandling eller andre temaer kan diskuteres.

Frivillighetsråd

Den årlige møteplassen kan eventuelt fungere som et valgforum hvor representanter til et frivillighetsutvalg/råd blir valgt. Frivillighetsutvalget/rådet kan diskutere temaer og saker, utveksle kunnskap, koordinere, og fordele støtte etc. Forumet kan møtes jevnlig i løpet av året etter behov. Utvalget/rådet kan

Skedsmokorset Kulturforum

Skedsmo kommune har etablert et frivillighetsforum bestående av møteplass på internett for lag og foreninger, seminar for lag og foreninger en gang pr. år, og nærmiljøkonferanser. Det er også opprettet kontaktutvalg, og nærmiljøstyre.

I tillegg til dette har det på Skedsmokorset (ett av nærmiljøene) blitt etablert et samarbeidsorgan som har status som frivillighetssentral: Skedsmo Kulturforum. Kulturforumet består av 36 ulike lag og foreninger og er spesielt opptatt av å bygge sterke og gode lokalsamfunn og nærmiljøer ved å tilrettelegge for uformelle møteplasser. Dette har resultert i et prosjekt for å utvikle Huseby gård med låven som en fremtidig kulturarena og møteplass på Skedsmokorset. Skedsmo kommune vil stå som eier av dette, mens det frivillige organisasjonslivet vil ha ansvaret for fremtidig drift. Det er bevilget 2 mill. kroner til dette prosjektet i 2006. Huseby gård og Skedsmokorset Kulturforum er en del av Na-Ku-Hel nettverket.

også fungere som en høringsinstans til viktige saker som angår de frivillige spesielt, eller mer generelle saker som angår innbyggerne. Dermed vil det fungere som et innbyggerforum, men med de frivillige virksomhetene som kanal. Om det skal være ett råd, eller flere fordelt etter sektor, vil avhenge av lokale behov og meninger.

Frivillighetssentralene

Frivillighetssentraler fungerer ulikt fra kommune til kommune. I Kultur- og kirke departementets nye retningslinjer for frivillighetssentralene/nærmiljøsentralene beskrives sentralenes formål som blant annet å være et kraftsenter og kontaktpunkt for mennesker, foreninger/lag og det offentlige. Videre står det om vedtekter at sentralene skal samarbeide med lokale frivillige virksomheter, lag/foreninger og det offentlige.

Dette gir frivillighetssentralene/nærmiljøsentralene en viktig rolle for den lokale frivilligheten. Sentralene kan ta en aktiv og koordinerende rolle overfor frivillige lag og foreninger, og være et samlingspunkt eller knutepunkt for frivilligheten i kommunen. Foreningslivet i kommunen kan få mer kjennskap til hverandre, og kan samarbeide og koordinere ulike prosjekter og tiltak.

Arbeidsgiverpolitikk

Det er også mulig å sette fokus på samarbeid med frivillige i arbeidsgiverpolitikken. På denne måten kan god samarbeidskultur fremmes helt ned til den enkelte ansatte.

Arbeidsgiverpolitikk i Øvre Eiker

Øvre Eiker har laget en egen arbeidsgiverpolitikk plattformkalt AGP 2006, der SAMMEN er det sentrale begrepet. For å leve opp til forventningene innbyggerne har til kommunen, er det viktig at alle medarbeidere drar lasset sammen – i et nært samarbeid med den ressursen innbyggerne representerer. Stikkord for arbeidsgiverpolitikken er samspill og nytenkning. Bakgrunnen er at alle i lokalsamfunnet bidrar til det gode liv, og det er viktig at kreftene jobber sammen. AGP 2006 ble utgitt i lommeformat til alle ansatte.

Frivillighet i eldreomsorg og skole i Uppsala, Sverige

I Uppsala i Sverige har det lenge vært mange frivillige som vil gjøre en jobb, spesielt innen eldreomsorg og skole. I det store og det hele har de ansatte ønsket de frivillige velkommen, men ansvarsfordelingen har ikke alltid vært enkel. Kommunalråden svarte i dette tilfellet: *"Det finnes grenser for hva vi har råd til, men vi ville aldri skjære ned på ansatte som en følge av frivillig innsats."*

5 tips fra Uppsala om relasjon til frivillig arbeid:

1. De frivillige kompletterer de ansatte men erstatter dem ikke. Vær tydelig på dette!
2. Beskriv i detalj hvilke oppgaver de frivillige får gjøre og ikke gjøre.
3. Utdyp og hold i gang diskusjonen med de frivillige organisasjonene, slik at risikoen for at de skal føle at arbeidsoppgaver lempes over til dem blir mindre.
4. Noen områder for frivillighet er sensitive. Be de frivillige skrive under taushetsplikt i slike spesielle tilfeller.
5. Vis oppmerksomhet for den frivillige innsatsen som gjøres.

Fritt oversatt fra artikkel i Dagens Samhälle, nr. 32/05

Andre virkemidler: Bistand fra kommunen

Frivillige kan møte flere utfordringer i sitt daglige virke. For å tilrettelegge for et fortsatt aktivt frivillig liv, kan kommunen bistå på flere måter.

- Rekruttering
- Søknader og annen administrasjon
- Økonomiske spørsmål
- Generell kompetanseutvikling
- Annonsering

Å få råd eller hjelp til å skrive diverse søknader eller andre krevende administrative oppgaver, kan være et attraktivt virkemiddel. Mange frivillige kan synes dette er vanskelig og en stor byrde. Med enkle grep kan kommunen bistå, f eks gjennom å arrangere informasjonsmøte om søknadsprosedyrer for støtte. Det kan også være aktuelt å få råd i økonomiske spørsmål som f eks regnskap.

Det kan være en for stor utgift å betale for annonsering av arrangementer og aktiviteter for frivillige lag og foreninger. Kommunen kan bistå gjennom å annonsere på sine nettsider, i kulturkalender og i lokalavisa, eller gi økonomisk støtte til annen annonsering.

Kommunen kan bistå gjennom å tilby felles kompetanseutvikling for frivillige, ved f eks å arrangere kurs i ulike temaer frivillige kan ha interesse av. Disse kan være av mer administrativ art, eller det kan være andre aktuelle temaer som f eks ungdom og rus.

Vedtak

Resultatet av prosessen, enten det er en melding, sak eller handlingsprogram, bør opp i kommunestyret/bystyret slik at den blir formalisert. Politikken må også synliggjøres på en måte som gjør at alle i kommu-

Rekrutteringskampanje

Noen frivillige lag og foreninger kan ha problemer med å rekruttere nok frivillige. En annonsekampanje kan f eks være et tiltak for å bedre dette. Her kan kommunen bistå økonomisk. På nasjonalt nivå i Danmark betalte departementet for en stor rekrutteringskampanje for å verve flere til frivillig innsats. Hvorfor ikke gjøre det samme i en mindre skala i kommunene?

Et annet tiltak for rekruttering kan være å arrangere en frivillighetsfestival, hvor alle frivillige lag og foreninger blir invitert til å presentere seg selv.

Frivillighetsmelding i Oslo kommune

Oslo kommune var tidlig ute med å utarbeide en frivillighetsmelding. Den første kom allerede i 1994 og het *"Ikke gjøre det – men gjøre det mulig"* (3/1994). Meldingens hovedtema var forholdet mellom frivillighet og nærmiljø, og byrådet mente at mer aktivitet og større ressurser kunne utløses om det i større grad ble stimulert til frivillig aktivitet i bydelen og nærmiljøene. Fokus var derfor tilrettelegging. Neste melding kom i 2002 og het *"Frivillighet i endring"* og hadde til formål å klargjøre og beskrive samspillsformer, strategier og kommunens roller i forhold til en frivillig sektor i endring.

nen og alle folkevalgte kjenner den. Nye prosjekt/planer/vedtak osv på tvers av sektorer og områder bør ses i sammenheng med frivillighetspolitikken.

4.4 Gjennomføring

Når det er gjort et politisk vedtak, er neste oppgave å sørge for at det blir gjennomført. Det kan være hensiktsmessig å inkludere politikken i de ordinære plan- og styringsdokumenter som kommuneplanen og eventuelle mål- og styringssystemer.

Gjennom å inkludere frivillighet som tema i kommuneplanarbeidet øker muligheten for å oppnå resultater. Inkludering i kommuneplanen vil også sikre en kontinuerlig oppdatering og gi signal på hvor viktig den frivillige innsatsen er for kommunen. Erfaringer, nye vurderinger og endrede behov kan medføre at tiltak eller andre ting bør revurderes. Arbeidet med frivillighet bør også settes inn i de ordinære systemer og bli et eget tiltak, i tillegg til å bli en del av kommuneplanen.

Den vedtatte politikken og dokumentet kan nå ses på som en kontrakt mellom dem som har deltatt i prosessen, det vil si mellom kommunen og de frivillige. Forventningene om at kommunen tar frivillighet på alvor er nå etablert, og det krever handling. I denne forbindelse er det også viktig å være realistiske om hva som kan gjennomføres når.

Gjennom årlige møteplasser eller faste utvalg kan frivillighetspolitikken kontinuerlig diskuteres, evalueres og eventuelt endres. Det vil være lettere hvis frivillighetspolitikken blir en del av den ordinære kommuneplanen.

Det gode liv i Sandefjord

I kommuneplanen for 2002-2012 er det mye fokus på "det gode liv", og kommunen har en målsetting om å gi dette et reelt innhold. I omtalen av utfordringer nevnes følgende:

"For alle områder bør dialogen med innbyggerne stå sentralt, hvor det inviteres til medvirkning, innflytelse og ansvar i utviklingen av tiltak. Det vil være helt nødvendig å legge til rette for et lokalt engasjement og frivillig innsats som en positiv verdi for innbyggerne og lokalsamfunnet."

Fellesutvalg i Hurum

– deltaker kommuneplanarbeidet

Fellesutvalgene er lokalisert i de seks tettstedene, og består av representanter for lag og foreninger, og fungerer som lokalsamfunnets stemme inn til kommunen. En av hovedhensiktene er å samordne de kommunale og frivillige ressursene i en felles innsats, og utvalgene skal være pådrivere for lokale behov og ønsker overfor kommunen. Fellesutvalgenes oppgaver er bl. a:

- Lokalt høringsorgan ved reguleringsplaner og kommunedelplaner
- Innstiller til fordeling av nærmiljømidler i sitt lokalsamfunn
- Arrangerer allmøter etter behov meldt fra lokalsamfunnet eller kommunen (minst ett årlig)

Allmøte avgjør hvilke lag og foreninger som kan ha representant i fellesutvalget. Representantene, inkludert lederen må godkjennes av allmøtet.

Still også spørsmålet hvordan frivillighetspolitikken på andre måter kan prege den kommunale virksomheten, og hvilke tiltak som eventuelt bør gjøres som følge av dette.

Resultater gir inspirasjon. Det er derfor viktig å vise suksesser og resultater av arbeidet underveis. Små synlige suksesser er motiverende, og resultater må vises frem.

Nærmiljøvalg i Giske kommune

Giske kommune var i begynnelsen av 1990-årene med i det såkalte SAM-prosjektet (samarbeid mellom kommune og frivillig sektor). I den forbindelse ble det opprettet 5 nærmiljøvalg i kommunen, som i hovedsak består av representanter fra frivillige lag og organisasjoner, som ble oppnevnt på åpne grendemøter. Ideen med nærmiljøutvalgene var nyttig både for de frivillige og for kommunen. Nærmiljøutvalgene ble en møteplass i lokalsamfunnet. En ordning som har vist seg å være bærekraftig, og som fungerer også i dag.

Verdimanifest: Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker

I arbeid med forrige kommuneplan inviterte Øvre Eiker kommune alle lag og foreninger til å utarbeide et verdimanifest for kommunen. Verdimanifestet har sammen med kommunens visjon, Fredrikstaderklæringen for bærekraftig utvikling og arbeidsgiverpolitisk plattform ligget til grunn for verdibasert ledelse og utvikling i kommuneorganisasjonen /tjenestene.

”Det gode lokalsamfunn vokser ikke fram alene fordi kommunen leverer obligatoriske tjenester med høy kvalitet. Dugnadsånd, positive sosiale nettverk, livsutfoldelse, stedsidentitet, trygghet, naturopplevelser og godt naboskap kan ikke vedtaes av kommunestyret – ei heller leveres/utføres av den kommunale administrasjon. Kommuneplanens visjon ’sammen’ oppfordrer kommunens politiske og administrative lederskap til å vektlegge betydningen av å spille sammen med engasjerte innbyggere, stimulere og bruke innbyggernes ressurser og pågangsmot for å løse viktige lokalsamfunnsoppgaver.”

(fra nettsidene til Øvre Eiker kommune)

4.5 Evaluering

Evaluering er viktig for å se om det har blitt resultater av arbeidet som er gjort. Evalueringen bør i første omgang foretas av kommuneadministrasjonen.

I et styringssystem hvor man bruker indikatorer for å måle kommunens utvikling kan frivillighet inkluderes som et målområde innenfor samfunnsutvikling. Her kan f eks indikatorer på antall virksomheter, medlemskap, arrangementer, besøkende, og brukere av frivillige tjenester, gi en pekepinn på hvordan det frivillige livet i kommunen utvikler seg. Resultatene kan gi et signal om at noe bør endres hvis utviklingen peker i feil retning, og hva eventuelt kommunen kan gjøre for å endre på dette. Det er imidlertid viktig å understreke at det ikke må medføre komplisert eller tidkrevende rapporteringsansvar for de frivillige lag og foreningene.

En helhetlig vurdering av resultatene, bør gjøres i samarbeid med frivillige, enten gjennom en ny spørreundersøkelse, møte eller i dialog med et eventuelt frivillighetsråd. Tilbakemelding fra frivillige er nødvendig for å endre en eventuell uønsket utvikling, og disse erfaringene vil det i stor grad være frivillige som sitter med.

5. KS og frivillighet

KS håper veilederen har gitt inspirasjon og tips til hvorfor man bør, og hvordan man kan utvikle en frivillighetspolitikk i sin kommune. KS vil fortsette sitt arbeid med frivillighet, og vår viktigste rolle er å utveksle og formidle gode eksempler og erfaringer mellom kommuner. KS er derfor interessert i innspill, tilbakemeldinger og gode eksempler som vi både kan formidle videre, men også bruke til å oppdatere vår kunnskap. Det er ute i kommunen den virkelige kunnskapen sitter, som andre kan lære av.

Les mer på: www.ks.no/frivillighet

6. Referanser

Noen av eksemplene er hentet fra FoU-rapporten KS fikk utarbeidet i 2005:

"På sporet av en lokal frivillighetspolitikk? – en kartlegging av forholdet mellom kommuner og frivillige organisasjoner, utarbeidet av Næringsrådgivning AS v/ Kjell Vaagen på oppdrag fra KS.

Rapporten kan lastes ned fra www.ks.no/frivillighet

Andre eksempler er gjengitt av representanter i referansegruppa, eller hentet fra kommunenes nettsider.

Postadr.: Postboks 1378 Vika, 0114 Oslo
Besøksadr.: Haakon VII's gate 9, 0161 Oslo

Telefon: 24 13 26 00

ks@ks.no
www.ks.no/frivillighet